POMIĘDZY
МІЖ • МЕЖДУ • BETWEEN • ZWISCHEN • ENTRE

Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne
2023, nr 4 (11), ss. 31–39

https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10-15804/pom
DOI: 10.15804/PPUSI.2023.04.02

dr hab. Marek Żurek, prof. US
Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Społecznych
ORCID: 0000-0003-1849-3168
marek.zurek@usz.edu.pl

EUROREGION KARPACKI JAKO PRZYKŁAD WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ W EUROPIE ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Streszczenie: Współpraca transgraniczna w Europie rozpoczęła się w latach 50. ubiegłego wieku. W Polsce pierwsze euroregiony zaczęły powstawać na początku lat 90. po przemianach społeczno-politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Euroregion Karpacki, który powstał w 1993 roku, był drugim euroregionem w Polsce, a pierwszym na Słowacji i w Ukrainie. Jego powstanie wywoływało obawy wśród polityków. Przyczyną tych obaw była nieznajomość zasad współpracy transgranicznej i sytuacja polityczna – państwa w tym regionie reformowały się, konsolidowały i niektórzy politycy obawiali się rozmycia granic i suwerenności. Euroregion Karpacki jest zróżnicowanym regionem pod względem politycznym, etnicznym, kulturalnym, religijnym. Składa się z terenów przygranicznych pięciu państw. Mimo przeszkód natury politycznej, ekonomicznej i prawnej władze lokalne uzgodniły formy współpracy i realizują projekty dla dobra transgranicznej społeczności regionu.

Słowa kluczowe: współpraca transgraniczna, euroregiony, Euroregion Karpacki

dr hab. Marek Żurek, prof. US
Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Społecznych
ORCID: 0000-0003-1849-3168
marek.zurek@usz.edu.pl

THE CARPATHIAN EUROREGION AS AN EXAMPLE OF CROSS-BORDER COOPERATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Abstract: Cross-border cooperation in Europe began in the 1950s. In Poland, the first Euroregions began to emerge in the early 1990s after the socio-political changes in Central and Eastern Europe. The Carpathian Euroregion, which was established in 1993, was the second Euroregion in Poland and the first in Slovakia and Ukraine. Its creation caused concerns among politicians, mainly at the central level. The reasons for these fears were ignorance of the rules of cross-border cooperation and the political situation - countries in this region were reforming and consolidating and some politicians were afraid of blurring of borders and sovereignty. The Carpathian Euroregion is a diverse region in terms of politics, ethnicity, culture and religion. It consists of the border areas of five countries. Despite political, economic and legal obstacles, local authorities have agreed on forms of cooperation and are implementing projects for the benefit of the region's cross-border community.

Keywords: cross-border cooperation, euroregions, Carpathian Euroregion

Wstęp

Współpraca transgraniczna w Europie liczy już kilkadziesiąt lat. Pierwsza zorganizowana forma tej współpracy powstała pod koniec lat 50. XX w. na pograniczu niemiecko-holenderskim. Zarówno w Niemczech, jak i w Holandii obszary przygraniczne często nie były w stanie skorzystać z takiego rozwoju jak regiony w pozostałej części kraju ze względu na ich peryferyjne położenie. Chcąc wzmocnić swoją pozycję, regiony przygraniczne postanowiły nawiązać kontakty i podjąć wspólne działania. W 1958 utworzono pierwszy transgraniczny region – Euregio. Po stronie niemieckiej rozciąga się on na części krajów związkowych Dolna Saksonia i Nadrenia Północna-Westfalia. Po stronie holenderskiej częścią EUREGIO są tereny prowincji Geldria, Overijssel i Drenthe. Nazwa ta stała się później synonimem współpracy transgranicznej i Euroregionami zaczęto nazywać najbardziej zinstutucjonalizowaną jej formę. Euroregion można więc zdefiniować jako specyficzną odmianę regionu transgranicznego, ponieważ jego zasięg obejmuje tereny po obu stronach granicy i jako organizacja gospodarczo-polityczna wyróżnia się najwyższym stopniem instutucjonalizacji struktur współpracy transgranicznej (Żurek, 2011, s. 43). W Europie Środkowo-Wschodniej współpraca transgraniczna mogła zacząć się rozwijać po przemianach politycznych na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku. Zmiana ustroju, powstawanie rzeczywistych samorządów, chęć nawiązania oddolnych, sąsiedzkich kontaktów na terenach przygranicznych spowodowała w latach dziewięćdziesiątych wysyp nowych euroregionów na wszystkich granicach Polski, w tym także powstanie na południowym wschodzie Euroregionu Karpackiego.

1. Przyjęta perspektywa badawcza

Multi-level Governance a *Multi-Level Network*

Współpraca pomiędzy regionami jest ważnym komponentem integracji europejskiej. Procesy integracyjne zachodzą głównie na bazie samoorganizujących się struktur na poziomie regionalnym i lokalnym, choć także i władze centralne państwa odgrywają swoją rolę poprzez podpisywanie umów międzynarodowych czy konwencji regulujących kwestie współ-

pracy transgranicznej. Dlatego wydaje się, że teoria wielopoziomowego zarządzania (*Multi-level Governance* – MLG) będzie adekwatna do opisu funkcjonowania formy współpracy transgranicznej, jaką jest Euroregion.

Poziom regionalny i lokalny jest najniższym zidentyfikowanym poziomem konwencjonalnym (Ruszkowski, 2010a, s. 269) w wielopoziomowym zarządzaniu w Unii Europejskiej obok poziomu narodowego i ponadnarodowego. Krzysztof Szczerski zauważa, że również w polityce wspólnotowej w ramach UE widoczne jest coraz intensywniejsze włączanie (kooptacja systemowa) do niego nowych uczestników „w postaci władz samorządowych (szczególnie regionalnych, czyli subcentralnych) oraz rozmaitych grup interesu, które – co niezwykle istotne – przekraczają próg jednostkowości i działają w sposób sieciowy (stowarzyszony), stają się nowym, alternatywnym obiegiem informacji i źródłem nacisku politycznego na poziomie ponadnarodowym" (Szczerski, 2008, s. 160). Na najniższym poziomie w ramach MLG, który możemy określić poziomem subnarodowym, operują aktorzy subnarodowi (regiony, samorządy, miasta, organizacje pozarządowe (Ruszkowski, 2010a, s. 269). Integracja europejska wpływa znacząco na bezpośrednie związki pomiędzy aktorami subnarodowymi i ponadnarodowymi oraz pomiędzy samymi aktorami subnarodowymi także ponad granicami państw (Ruszkowski, 2010a, s. 29). Koncepcja MLG jest istotna dla badań euroregionalnych, ponieważ pomaga w zidentyfikowaniu podziału kompetencji i ich delegowania pomiędzy poziomami zarządzania. Tego typu wielopoziomowy system zarządzania oparty jest na utrzymaniu swoistej równowagi pomiędzy integracją i różnorodnością. Państwo pełni odgórną, często centralną funkcję koordynacyjną, przy zachowaniu samodzielności przez samorządy lokalne i regionalne. Wiele problemów występujących na terenach przygranicznych można skuteczniej rozwiązywać dzięki zaangażowaniu wielu poziomów zarządzania lub delegowaniu kompetencji pomiędzy nich.

W Euroregionie Karpackim (EK) możemy zidentyfikować takie terytorialne struktury jak: miasta, gminy, stowarzyszenia oraz regiony, należy zauważyć, że obszary członkowskie Euroregionu operują na wielu poziomach: 1) miejskim, 2) gminnym, 3) ponadgminnym, 4) regionalnym. Janusz Ruszkowski wprowadził interesujące rozwiązania dla takiego zjawiska, określając je wielopoziomowym członkostwem (*Multi-level Membership* –MLM) (Ruszkowski, 2010b). Oznacza ono, że do Euroregionu należą struktury terytorialne działające na poziomie konwencjonalnym subnarodowym.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie powstania, specyfiki i podstawowej działalności Euroregionu Karpackiego.

2. Aspekty prawne funkcjonowania współpracy transgranicznej

Współpraca transgraniczna, mimo że rozpoczęła się w Europie w latach 50. XX w., przez długi czas nie miała międzynarodowych regulacji. Dopiero w maju 1980 r., po dziesięciu latach prac w ramach Rady Europy, podpisano w Madrycie Europejską Kartę Współpracy transgranicznej między władzami i wspólnotami terytorialnymi, zwaną Kartą Madrycką. Kartę tę ratyfikowało 38 państw Rady Europy (stan na koniec 2023 r.), w tym Polska, Rumunia, Słowacja, Węgry i Ukraina, czyli państwa, których regiony wchodzą w skład Euroregionu Karpackiego. Warto wymienić także Europejską Kartę Samorządu Regionalnego i Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego, które co prawda bezpośrednio nie dotyczą relacji transgranicznych, jednak zapewniają możliwość przystępowania do stowarzyszeń międzynarodowych na poziomie subregionalnym.

Po 1989 r. i po zmianach w Europie Środkowo-Wschodniej Polska podpisała z państwami sąsiadującymi szereg traktatów o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy.

W kontekście Euroregionu Karpackiego możemy mówić o kilku poziomach dokumentów, na którym opiera się jego powstanie i działalność.

Poziom ponadnarodowy to:

- Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi (tzw. Konwencja Madrycka) z 21 maja 1980 r.;
- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego Rady Europy z 15 października 1985 r.;
- Europejska Karta Samorządu Regionalnego Rady Europy z 5 czerwca 1997 r.

Poziom międzyrządowy:

- Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Republiką Słowacką o stosunkach prawnych i współpracy na wspólnej granicy państwowej, sporządzona w Warszawie dnia 6 lipca 1995 r. (Dz.U. 1993 r. Nr 125, poz. 573);
- Traktat między Rzecząpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, Warszawa, 18 maja 1992 r. (Dz.U. 1993 r. Nr 125, poz. 573).

Poziom narodowy:

- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 1989 r. Nr 20, poz. 104);
- Ustawa o samorządzie terytorialnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz.U. 1990 r. Nr 16, poz. 95).

Poziom subnarodowy:

- Deklaracja dotycząca regionalizmu w Europie podjęta przez Zgromadzenie Regionów Europy 4 grudnia 1996 r.;
- Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych z 20 listopada 1981 r., zmieniona i znowelizowania dwukrotnie przez Stowarzyszenie Regionów Granicznych i Transgranicznych w 1995 i 2004 r.;
- Dokument założycielski powołujący Międzyregionalny Związek Euroregion Karpacki, podpisany w Debreczynie 14 lutego 1993 r.;
- Statut Związku Międzyregionalnego „Euroregion Karpacki".

3. Powstanie Euroregionu Karpackiego

Euroregion Karpacki powołany został 14 lutego 1993 r. w Debreczynie, gdzie podpisano umowę o jego założeniu. Swoim zasięgiem objął tereny przygraniczne z pięciu państw: Polski, Rumunii, Węgier, Słowacji i Ukrainy. Członkami założycielami były następujące regiony: w Polsce byłe województwa krośnieńskie i przemyskie; na Węgrzech – regiony Szabolcs–Szatmar–Bereg, Hajdu–Bibhar, Borsod–Abauj–Zemplen i Heves; na Słowacji – regiony Bandejor, Hummene, Michalovce, Svidnik, Trebisov, Vranov, Kosice i Presov; w Ukrainie – Transkarpatia, Iwanowo-Frankowsk i Czerniowce. Rumuńskie regiony Satu Mare i Maramures przyłączyły się do Euroregionu początkowo jako obserwatorzy.

Był to drugi Euroregion powstały na granicach Polski, po trójstronnym polsko-czesko-niemieckim Euroregionie Nysa. Można powiedzieć, że odgrywał pionierską rolę, zwłaszcza że jego terytorium, w przeciwieństwie do euroregionów tworzących się na granicy zachodniej, nie graniczyło z Unią Europejską. Obecnie na polskich granicach funkcjonuje 15 form współpracy euroregionalnej. Jednak to, że nowy Euroregion był wielostronny, powodowało pewne komplikacje. Jednostki samorządowe pochodziły z pięciu państw, których sytuacja gospodarczo-polityczna była różna. Polska, Słowacja i Węgry należały do Grupy Wyszehradzkiej, platformy współpracy czterech państw Europy Środkowej (należały do niej jeszcze Czechy) dążących do uzyskania członkostwa w strukturach euroatlantyckich: Unii Europejskiej i NATO. Kraje te miały podpisane umowy stowarzyszeniowe ze Wspólnotami Europejskimi i reformowały swoje gospodarki, tak by możliwie jak najszybciej stały się konkurencyjne i mogły spełniać warunki członkostwa w UE. Trzeba też wspomnieć, że 1 stycznia 1993 r. powstały na mapie Europy dwa państwa: Czechy i Słowacja. Słowacja swój wysiłek kierowała na pokazanie, że może funkcjonować jako samodzielne państwo. Rumunia przeżywała trudności charakterystyczne dla procesu transformacji, zubożałe po epoce Caucescu społeczeństwo oczekiwało szybkiej poprawy, a reformy przynosiły rozczarowanie (www.onet.pl). Do tego dochodziły nieporozumienia pomiędzy Węgrami a Rumunią dotyczące mniejszości narodowych.

Ukraina jako państwo postsowieckie po pierwsze musiała umocnić swoją państwowość, a perspektywa akcesji do Unii Europejskiej nie była wówczas szerzej omawiana i wydawała się odległa.

Te okoliczności powodowały, że nie wszystkie państwa entuzjastycznie przyjęły powstanie Euroregionu. Nowa sytuacja gospodarcza, społeczna, brak nawyków oddolnego wspólnego działania ponad granicami, nieporozumienia etniczne nie sprzyjały umacnianiu Euroregionu. Warto też podkreślić, że nie wszyscy politycy rozumieli istotę współpracy transgranicznej. Wynikało to zapewne z tego, że była ona czymś nowym oraz z nieznajomości Karty Madryckiej. Gdy podpisywano dokumenty powołujące Euroregion Karpacki, żadne z zainteresowanych państw nie miało ratyfikowanej Konwencji o współpracy

transgranicznej. Polska dokonała ratyfikacji 19 marca 1993 r., Ukraina 21 września 1993 r., Węgry 21 marca 1994 r., Słowacja 1 lutego 2000 r., a Rumunia dopiero 16 lipca 2003 r. (Convention full list). Karta Madrycka w art. 1 głosi, że „Każda z Umawiających się Stron zobowiązuje się ułatwiać i wspierać współpracę transgraniczną wspólnot i władz terytorialnych podlegających jej właściwości ze wspólnotami i władzami terytorialnymi podlegającymi właściwości innej Umawiającej się Strony. Będzie ona czyniła starania na rzecz zawarcia porozumień i przyjęcia uzgodnień niezbędnych w tym celu, z poszanowaniem odrębnych postanowień konstytucyjnych każdej ze Stron" (Europejska Konwencja Ramowa). Konwencja nakłada więc na władze państwowe wprost zobowiązanie do wpierania współpracy transgranicznej, a nie do jej kwestionowania. Jej nieznajomość powodowała jednak niechęć i obawy wśród polityków.

Burzliwa dyskusja odbyła się 20 lutego 1993 r. w polskim Sejmie, gdzie posłowie porównywali wręcz powstanie euroregionu do rozbiorów Polski. Sytuację uspokoił ówczesny minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski, który na następnym posiedzeniu Sejmu (w marcu) wygłosił przemówienie. Podkreślił on, że rząd popiera rozwój współpracy transgranicznej i tworzenie roboczych struktur przez samorządy, a na współpracę transgraniczną trzeba spojrzeć z szerszej perspektywy jednoczenia się kontynentu i integracji europejskiej.

W końcowej części swojego przemówienia minister Skubiszewski stwierdził, że jeżeli społeczności lokalne i demokratycznie wybrane władze samorządowe czują, że instytucjonalizacja współpracy transgranicznej w postaci powoływania euroregionów może okazać się owocna, to należy ją popierać. Minister wyraźnie stwierdził, że tworzenie roboczych wspólnot euroregionalnych nie powoduje jakiegokolwiek ograniczenia suwerenności państwa, którego województwa, okręgi lub gminy uczestniczą w takiej współpracy, zarzucanie utraty suwerenności jest nieporozumieniem. Granice pozostają nienaruszone (Skubiszewski, 1993).

Niechętny Euroregionowi Karpackiemu był premier Słowacji Vladimír Mečiar. „Słowacja nie jest pełnoprawnym członkiem Euroregionu. Do Euroregionu przyjęto kilka powiatów bez zgody rządu. (…) Słowacja chce wchodzić do Europy jako jednolite i suwerenne państwo. Nie możemy pozwolić na działalność grupom, które otrzymują pieniądze z zagranicy i rozwijają działalność nie odpowiadającą interesom państwa" (Szczepaniak, s. 96). Regiony słowackie powróciły do formuły stowarzyszeniowej, ale i to nie przekonało premiera Mečiara. W 1995 r. w wywiadzie radiowym dał do zrozumienia, że nawet ta formuła jest szkodliwa dla państwa. „Jeżeli Republika Słowacka jako całość jest obserwatorem w instytucji, to jej część terytorialna nie może być członkiem wbrew przyjętej zasadzie rządzenia". Zdaniem Vladimira Meciara, Euroregion Karpacki w ciągu dwóch lat swojego istnienia nie wniósł nic, „poza wieloma konsultacjami i bańką" (SME 1995).

Władze rumuńskie również nie były entuzjastycznie nastawione do pomysłu euroregionalnego. Prezydent Ion Iliescu na konferencji prasowej 23 lutego 1993 r. zarzucił inicjatorom Euroregionu brak dobrych intencji, nieszczerość oraz rewizjonizm. Pełne członkostwo w Euroregionie strona rumuńska uzyskała dopiero w 1997 r., a strona słowacka w 1998 r. (Szczepaniak, s. 95, 96).

Wydaje się, że dla władz ukraińskich powstanie Euroregionu nie było czymś, co mogło podkopać suwerenność Ukrainy. Ponieważ była to pierwsza forma współpracy transgranicznej, w której brały udział tereny przygraniczne Ukrainy, widziano w niej raczej możliwość umocnienia nowo budowanej samorządności, nawiązania ponownych stosunków z terenami sąsiadującymi opartych na oddolnej współpracy i pośrednio na uregulowanie stosunków z Polską, Węgrami i Rumunią. Ukraina widziała w euroregionie możliwość otwarcia Zakarpacia na świat i rozpoczęcia współpracy gospodarczo-handlowej. Dla Ukrainy euroregion wiązał się z szansą szybszej integracji i wejścia do Unii Europejskiej. Jednak i tu nie obyło się bez pewnych obaw. Władze Lwowa wyrażały opinie, że powstanie Euroregionu to próba przyłączenia tego miasta z powrotem do Polski (Greta, s. 41).

Analizując współpracę transgraniczną pomiędzy Ukrainą a innymi krajami, konieczne jest uznanie istnienia szeregu sprzeczności oraz faktu, że czynniki wpływające na międzynarodowe współczesne procesy integracji regionalnej w Ukrainie można podzielić na dwie grupy.

Pierwsza część obejmuje: konflikty między krajami, różnice ideologiczne, nacjonalizm. Druga grupa czynników opiera się na istnieniu różnic politycznych, prawnych, ekonomicznych, społecznych i kul-

turowych pomiędzy tymi państwami. Aby te sprzeczne czynniki pogodzić, ukraińskie władze podejmują działania różnego rodzaju:

- polityczne i prawne: wzmocnienie jednolitej prawicowej przestrzeni jednocześnie z bliskimi regionami przygranicznymi, odpowiednimi ramami prawnymi współpracy transgranicznej;
- gospodarcze: wzmocnienie krajowej przestrzeni gospodarczej, przy jednoczesnym zapewnieniu mobilności pracowników, finansów i kapitału syntetycznego, rozwój bazy podatkowej i dochodowej budżetów lokalnych oraz wprowadzenie nowego podejścia do tworzenia budżetów lokalnych, co bezpośrednio wpływa na rozwój biznesu, środowisko w regionie; nadzór publiczny nad współpracą transgraniczną;
- społeczne: rozwój standardów krajowych, rozwój standardów regionalnych spełniających standardy jakości życia akceptowane na świecie;
- menedżerskie: akumulacja kapitału (ludzkiego, intelektualnego i społecznego) regionu, następnie jego dystrybucja i redystrybucja; rozwoju otoczenia biznesowego regionu (pomyślnego ruch rozszerzania modelowania projektów wzmocni Euroregion (Gavkalova 2014, s. 170).

4. Charakterystyka i działalność

Obszar Euroregionu Karpackiego obejmuje tereny pięciu krajów: w Polsce – województwo podkarpackie; na Słowacji – 2 kraje: preszowski i koszycki; w Ukrainie 4 obwody: lwowski, zakarpacki, iwanofrankowski i czerniowiecki; na Węgrzech – 5 okręgów, tzw. komitatów: Borsod–Abaúj–Zemplén, Hajdú–Bihar, Heves, Jász–Nagykun–Szolnok, Szabolcs–Szatmár–Bereg; w Rumunii – 7 okręgów: Bihor, Botoşani, Maramureş, Suceava, Harghita, Satu Mare i Sălaj (Urząd Statystyczny w Rzeszowie). Zamieszkuje go 15 milionów obywateli.

Duża część Euroregionu to obszary górzyste i położone w obrębie Karpat. Wspólną cechą wszystkich terenów składowych jest czyste środowisko naturalne, potencjał turystyczny, rolnictwo, ale także i znaczny potencjał przemysłowy. Przez Euroregion przebiegają też szlaki komunikacyjne łączące Ukrainę z krajami Europy Zachodniej, Polskę z państwami bałkańskimi (Borys, Panasiewicz, 1998).

To, na co warto zwrócić uwagę, to specyfika etniczna i religijna Euroegionu. Jak pisze M. Bielecka, Euroregion Karpacki jest obszarem, na którym dochodzi do zetknięcia się wielu kultur oraz mniejszości etnicznych. W Ukrainie zamieszkuje liczna mniejszość polska, a w Rumunii i na Słowacji mniejszość węgierska, we wszystkich częściach obecni są Romowie, a w niektórych grupy etniczne: Łemkowie, Bojkowie, Huculi, Pogórzanie, Sasi i inni. Występują trzy różne obrządki chrześcijańskie: rzymskokatolicki, greckokatolicki i prawosławny, a także w mniejszym stopniu występują kalwiniści, wyznawcy religii mojżeszowej, muzułmanie, protestanci i inni (Bielecka 2019, s. 354).

Strukturę organizacyjną reguluje statut Euroregionu. Euroregion jako zinstytucjonalizowana forma współpracy transgranicznej posiada dość złożoną strukturę, która obejmuje organy decyzyjne i wykonawcze. Są one następujące:

- Rada Euroregionu;
- Prezydium Rady Euroregionu;
- Przewodniczący Rady Euroregionu;
- Sekretariat Międzynarodowy;
- Delegacje Krajowe;
- Stali Przedstawiciele Krajowi;
- Komisje Robocze.

Rada jest najwyższym organem Związku, a jej głównym zadaniem jest identyfikowanie i określanie celów strategicznych Euroregionu Karpackiego we współpracy z Sekretariatem Międzynarodowym. Ponadto do Rady należy m.in.: dokonywanie zmian w składzie członkowskim Związku, dokonywanie zmian w Statucie, powoływanie Komisji Roboczych, podejmowanie decyzji w sprawie członkostwa w innych międzynarodowych organizacjach regionalnych, nadzorowanie działań Sekretariatu Międzynarodowego czy podejmowanie decyzji dotyczących kwestii określonych w Statucie, a także w sprawach, które nie są określone w Statucie, a wykraczają poza kompetencje zarządzania. Członkowie Rady reprezentują każdą Stronę Krajową Euroregionu Karpackiego, liczba członków delegacji krajowych nie może przekraczać 10 osób. Każda delegacja posiada jeden głos. Posiedzenia Rady odbywają się przynajmniej dwa razy do roku, możliwe są posiedzenia nadzwyczajne, zwołane w dowolnym czasie przez Przewodniczącego Rady na wniosek Prezydium Euroregionu, lub Sekretariatu Międzynarodowego, lub jednej ze Stron Krajowych.

Prezydium Rady Euroregionu jest organem wdrażającym decyzje Rady Euroregionu Karpackiego i realizuje stanowiska podjęte przez Radę. Składa się z Przewodniczących Delegacji każdej Strony Krajowej. Posiedzenia odbywają się co najmniej raz na kwartał. Pracom Prezydium przewodniczy Przewodniczący Rady Euroregionu.

Przewodniczący Rady Euroregionu wybierany jest przez Radę spośród jej członków na okres dwóch lat. Do jego zadań należy zwoływanie Posiedzeń Rady i im przewodniczenie oraz podpisywanie przyjętych uchwał. Między posiedzeniami Rady jej Przewodniczący reprezentuje Radę wobec innych organów Związku oraz wobec osób trzecich.

Sekretariat Międzynarodowy jest organem wykonawczym i administracyjnym Związku. W jego skład wchodzą Stali Przedstawiciele Krajowi z każdej Strony Euroregionu. Posiedzenia Sekretariatu Międzynarodowego odbywają się zgodnie z potrzebą, nie rzadziej niż raz w kwartale. Przewodniczący posiedzeń Sekretariatu jest wybierany przez członków Sekretariatu na okres jednego roku. Do głównych zadań Sekretariatu należy m.in.: bieżące reprezentowanie Związku wobec osób trzecich, proponowanie projektów, planów i programów do akceptacji przez Radę, aktywne pozyskiwanie funduszy dla całego Związku, przygotowywanie wspólnych propozycji projektów w dziedzinie współpracy transgranicznej, przygotowywanie dokumentacji porozumień do przyjęcia przez Radę i Prezydium, przygotowywanie posiedzeń Rady pod względem logistycznym i merytorycznym, bieżące zarządzanie, tworzenie i rozwijanie kontaktów z lokalnymi i międzynarodowymi organizacjami, instytucjami czy udzielanie wsparcia dla działalności Komisji Roboczych Euroregionu Karpackiego.

Biura Krajowe utworzone są w każdym Kraju Członkowskim Związku. Struktura, forma prawna, liczba pracowników i podobne kwestie leżą w gestii odpowiedniej Strony Krajowej. Rada decyduje o minimalnych wymogach, którym Strona Krajowa ma sprostać. Biuru Krajowemu przewodniczy Stały Przedstawiciel Krajowy z danej Strony Krajowej. Kompetencje Biur Krajowych obejmują w szczególności koordynowanie wszystkich działań Strony Krajowej o charakterze transgranicznym, związanych z członkostwem w Euroregionie Karpackim, utrzymywanie regularnych kontaktów i wymiana informacji z pozostałymi Biurami Krajowymi Euroregionu Karpackiego, rozwijanie projektów transgranicznych oraz służenie jako centra informacji dla wszystkich instytucji i osób zainteresowanych działalnością transgraniczną.

Komisje Robocze powoływane są na podstawie decyzji Rady i obejmują konkretne dziedziny współpracy międzyregionalnej między członkami (Statut Związku).

- Cele, jakie stawia sobie Euroregion Karpacki, są w statucie zapisane dość ogólnie, jak możemy przeczytać jest to: organizowanie i koordynowanie działań na rzecz rozwoju współpracy pomiędzy członkami w dziedzinie gospodarki, ekologii, kultury, nauki i edukacji; wspieranie konkretnych projektów i planów, które są przedmiotem wspólnego zainteresowania; rozwijanie i ułatwianie kontaktów pomiędzy mieszkańcami obszaru działania Związku a ekspertami różnych dziedzin; identyfikowanie potencjalnych obszarów wielostronnej współpracy pomiędzy członkami; pośredniczenie i ułatwianie współpracy z różnymi instytucjami i organizacjami. Ważnym celem, którego nie mogło zabraknąć, jest rozwijanie dobrosąsiedzkich stosunków pomiędzy członkami (Statut Związku).

Euroregion Karpacki realizuje swoje zadania poprzez tworzenie projektów, które są finansowane głównie przez Unię Europejską. Jak każdy Euroregion w Polsce przeszedł dwa okresy finansowania. Pierwszy, gdy Polska przechodziła proces akcesyjny do UE, korzystano ze środków PHARE/CBC, od 2004 r. można było już w pełni otrzymać finansowanie przeznaczone dla członków UE. Z programu PHARE Fundusz Małych Projektów na projekty dotyczące polsko-ukraińskiego sąsiedztwa w latach 200–2003 Euroregion otrzymał dotacje w wysokości ponad 255 tysięcy euro. Można tu wymienić projekty takie jak: „Razem do Europy – Polsko-Ukraińska współpraca wśród młodzieży i samorządowców", „Euroregionalne trasy rowerowe na szlaku miast Jarosław–Użgorod" czy „Poznanie i zbliżenie – kultura przeciw stereotypom. Polsko-ukraińskie studia na rzecz opracowania wspólnego sakralnego dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem historycznego obszaru diecezji przemyskiej i lwowskiej obrządku" (Lista projektów).

W latach 2004–2006 korzystano z Programu Sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina INTERREG IIIA/TACIS CBC, którego celem było wspieranie

współpracy transgranicznej na wschodniej granicy Polski, będącą zewnętrzną granicą Unii Europejskiej (Polska–Białoruś–Ukraina).

Lata 2007–2013 to wykorzystywanie Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa, w ramach którego zrealizowano 7 mikroprojektów polsko-ukraińskich, w tym projekt zatytułowany „Opracowanie narzędzi współpracy transgranicznej na bazie wspólnego dziedzictwa kulturowego i historycznego regionu mościskiego w obwodzie lwowskim oraz powiatu przemyskiego w województwie podkarpackim" (Opis mikroprojektów).

W EK realizowano projekty z programu Interreg V-A Polska–Słowacja 2014–2020, a ze stroną ukraińską w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020. Między innymi zrealizowano projekt „Rowerowe Roztocze – razem mimo granic". Budżet projektu wynosił 2 011 060,97 euro, w tym dotacja unijna w wysokości 1 809 954,87 euro, z czego dla strony ukraińskiej 517 400,26 euro (Rovel Roztochia – ekarpaty.com).

Obecnie w latach 2021–2027 środki na współpracę ze stroną ukraińską będą pochodziły z Programu Interreg NEXT Polska–Ukraina 2021–2027. Projekty powinny wpisywać się w jeden z następujących priorytetów: środowisko naturalne, zdrowie, turystyka, współpraca administracyjna i obywatelska, lepsza ochrona granic (Program Interreg NEXT Polska–Ukraina 2021–2027, ewt.gov.pl).

Zakończenie

Efektywna, prowadząca do rozwoju współpraca pomiędzy państwami Europy Środkowo-Wschodniej jest jednym ze elementów polityki regionalnej Unii Europejskiej. Euroregion Karpacki jest jedną ze struktur, która na poziomie lokalnym tę współpracę realizuje i pogłębia. Współpraca transgraniczna jest wspierana przez Radę Europy, ale i Unię Europejską, która w 2007 r. ustanowiła współpracę międzynarodową jako jeden z głównych celów polityki regionalnej. Oczywiście ze względu na dostęp do funduszy unijnych więcej projektów mogą realizować tereny z państw należących do Unii Europejskiej. Niemiej jednak ukraińska część Euroregionu może także realizować niektóre projekty, a unijni partnerzy pozwalają na zapoznanie się i wdrażanie standardów unijnych związanych z pozyskiwaniem środków i realizacją wspólnych projektów. Jednak dziś z reguły realizowana w formacie bilateralnym na poziomie projektów punktowych, a także w ramach indywidualnych programów celowych w sferze transgranicznej, środowiskowej, humanitarnej i kulturalnej. Dlatego potencjał jednej przestrzeni karpackiej jako podstawy do kształtowania systemowej polityki rozwoju regionalnego nie pozostaje w pełni wykorzystany. Dzięki konieczności zdobycia partnera transgranicznego projekty realizowane w ramach Euroregionu Karpackiego odpowiadają potrzebom społeczności zamieszkującej obszar transgraniczny.

Bibliografia:

1. Bielecka M. (2019). Euroregion Karpacki – innowacyjna forma integracji społeczności lokalnych i regionalnych w Europie Środkowo-Wschodniej, *Rocznik Integracji Europejskiej*, 13.
2. Borys T., Panasiewicz Z., (oprac.) (1998), *Panorama Euroregionów*, Jelenia Góra.
3. Dz.U. 1993 r. Nr 125, poz. 573.
4. Europejska Konwencja ramowa o współpracy między wspólnotami i władzami terytorialnymi. Dokument RE – 1980 (sejm.gov.pl).
5. Gavkalova N. (2014), Cross-border cooperation of Ukraine: problems and perspectives, [w:] *Foundations of transborder economics and statistics*, eds. M. Cierpiał-Wolan, D. Lasek, J. Oleński, Rzeszów. gus09.09.2014.indd (karpacki.pl).
6. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=106.
7. https://www.sme.sk/c/2116067/meciar-euroregion-karpaty-nepriniesol-nic-ine-okrem-vela-konzultacii-a-bubliny.html.
8. Lista projektów dofinansowanych przez SEKP PHARE (karpacki.pl).
9. Szczepaniak M. (2000), Euroregion Karpacki. Obszar dialogu i współpracy, *Krakowskie Studia Małopolskie*, 4, s. 96.
10. Opis mikroprojektów | karpacki.pl.
11. Opis mikroprojektów | karpacki.pl.
12. Polityka traktatowa Polski w zakresie umów o przyjaźni i współpracy po „Jesieni ludów" 1989 r. https://www.researchgate.net/publication/340486539_Polityka_traktatowa_Polski_w_zakresie_umow_o_przyjazni_i_wspolpracy_po_Jesieni_ludow_1989_r [accessed Oct 13 2023].

13. Polska–Białoruś–Ukraina 2004–2006 | karpacki.pl.
14. Potencjał społeczno-gospodarczy Eroregionu Karpackiego 2008–2010, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2012, s. 16. https://rzeszow.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/rzesz/ASSETS_Publikacja_Euroregion_Karpacki_internet.pdf.
15. Program Interreg NEXT Polska–Ukraina 2021–2027 – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (ewt.gov.pl).
16. Przemówienie ministra Skubiszewskiego, 1 kadencja, 38 posiedzenie, 4 dzień – Minister Spraw Zagranicznych Krzysztof Skubiszewski (sejm.gov.pl).
17. Rovel Roztochia – razem ponad granicami – Euroregion Karpaty – Ukraina (ekarpaty.com).
18. Ruszkowski J. (2010), *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*, Warszawa.
19. Ruszkowski J. (2010), *Parlament Europejski. Dynamika instytucjonalna I kompetencyjna*, Szczecin.
20. Statut Związku Międzyregionalnego "Euroregion Karpacki", statut_zwiazku-miedzyregionalnego_-euroregion-karpacki.doc (live.com).
21. Szczerski (2008), *Dynamika systemu europejskiego. Rozważania o nowym kształcie polityki w Unii Europejskiej*, Kraków.
22. Żurek M. (2011), *Teoria współpracy transgranicznej na przykładzie Euroregionu Pomerania*, Szczecin.